

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Theologica polemica, dogmatica, speculativa et moralis -
Cod. Ettenheim-Münster 254**

Bulffer, Gervas

[S.l.], 1788

Caput 3tium

[urn:nbn:de:bsz:31-128393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128393)

tantum renovata sunt, ne tam facile in memoria
hominum excidant, aut omnino negari valeant.

Dedit autem Deus populo suo adhuc multa alia pro-
cepta per Moysen, quae sub pena mortis observare de-
bebat. nec illis aliquid addere, vel aliquid auferre li-
citur erat. Deut. 4. 2.

Uocantur etiam haec procepta Lex Moysis, non quod
Moyses illam fecerit, sed quia Deus eam per Moysen
populo promulgavit. item Lex scripta ad distinctionem
legis naturalis, quae leges licet sint in substantia
eodem, tamen hoc in scriptis tradita non fuit, sed oratione
data, aut natura indita. item Testamentum
vetus, quod nimirum Deus cum populo Israel pepigerat,
donec novum per filium Dei promulgaretur.

Constat hoc testamentum quinq; libris à Moysse
exaratis, et ideo Pentateuchus dicitur, de quo nunc est
questio

Caput III

an in nova lege adhuc auctoritatem habeat?

si

Si quis hanc questionem obiter tantum secundum
vulgarem opinionem aut inanem modernam philo-
sophiam deciditurus est, uno verbo negativè abensum
probetur. at si scriptura ipsa penitus inspicitur, atque
eius materia ad libram veritatis referantur, longe
aliter iudicandum erit. unde quae hae res majorem

et diligentiore investigatione reverter, materias
singulas huius legis, perscrutari necesse est.

Liber generis.

In libro 1mo describitur origo totam aeternam
creationis mundi et hominis, eiusque lapsum in
peccatum, eiusque penas et promissionem christi.

Deo dein enarrat generationes a dno et posterorem
eorumque vitales usque ad Noe.

1to dicitur historia de diluvio, conservatione Noe
et filiorum, eorumque generationes, et quomodo
reproducatum sit omne genus hominum super universam
terram, usque ad abraham.

2to recenset variationem abraham, eius benedictiones
et sacrificia, ortum christi ex ipso, sacrificium Melchise-
dech, Nativitatem Isaac, incendium Sodomae et Gomi-
nem filij sui Isaac, et iteratam promissionem christi:
natem Sarai uxoris abraham: conjugium Isaac:
natem abraham et generationes Isaac.

3to refert historiam de filij Isaac Esau et Jacob,
quomodo hic priori in benedictione propositus fuerit,
de eius conjugio et generatione duodecim filiorum
Israel, de sacrificiis et decimis eius: de Josepho vendito
eiusque regimine in Aegypto, et quomodo se fratribus
suis manifestaverit: de descensu Jacob cum filijs suis
in Aegyptum: de morte Jacobi et benedictionibus eius,
et de morte Josephi.

Liber Exodus.

In libro 2do describitur duam partem populi Israelitici ser-

9

N. 13.

N. 14.

vitulem: orationem Moyses à deo ad educandum
populum Israel ex Agypto: eius miracula carum
Pharaone patrata: ritum agri paschalis imolandi
et comedendi: suffocationem Pharaonis in mari rubro:
de Manna et coturnicibus: de productione aquae ex
petra:

2do de traditione legis in monte Sinai. de proceptis
judicialibus:

3to de primitiis et donis ad arcam et tabernaculum
faciendis. de aliis rebus in tabernaculo constitui-
endis v.g. de mensa, candelis et altari holocaustorum

4to de indumentis pontificalibus: de consecratione
sacerdotum et altari thymianatis et oblatione pec-
cuniarum in usus tabernaculi:

5to de vitulo aureo eiusque punishmente.

6to de proceptis de primogenitiis, sabbato, azimis, et
festis: de constructione et forma tabernaculi, arae
propitiatorij et item altari holocaustorum &c.

Liber Leviticus

N. 15

1o tractat de ritu et modo offerendorum pecudum et
avium: item sacrificiorum similes, thuris, panum,
caganorum et primitiarum et item hostiarum pacificorum
item hostiarum pro peccato sacerdotum, principum et populi:

2do de consecratione ipsa sacerdotum, ta-
bernaculi et de igne profano non adhibendo: de ani-
malibus mundis et immundis.

3to de immunditia purpurea, de Leprosia: de viris semina-
fluis, de muliere menstrua &c.

1to quibus liceat ingredi in sanctum sanctorum: de
sacrificio soli deo offerendo: de gradibus conjugij
prohibitis, et aliis carnalibus copulis prohibitis.

2to De variis preceptis moralibus et ceremonialibus,
quibus servata morte plerumque.

3to Quales uxores a sacerdotibus ducantur, et qui sint
proxiimi sacerdotij: et quod offerri possint, atque se
contamineat cibi immundis.

4to Ritus Sabbati, Pasche et aliorum festorum: Lucernarum
sanctarum propositio: pena Saphoranum et Salomonis.

5to De jubileo: de promissione precepta servantibus,
et pena non servantibus.

6to De votis et deimarum solutione.

Liber Numeri.

N. 16.

In libro isto recenset Moyses omnes filios Israel
ad belandum aptos. item Levitas qui in tabernaculo
servire debeant juxta mandatum Dei.

2do repetit legem de primitiis ac oblationibus et legem
Zelotypis: item agit de consecratione Nazaritarum,
et forma benedicendi populum. item de oblationibus
promissis in dedicationem tabernaculi et altaris.
item de obale et consecratione Levitarum.

3to De celebratione pasche, et duabus hebdomadis argenteis.

4to De pena carnes appetentium: de pena caris
propter murmuracionem.

5to De exploratoribus ad considerandam terram pro-
missam. De pena Sabbato legem cogitantis et alius
preceptis ignorantis et superbia, et seorsione corep

6to de virga aaronis florente: De oneribus sacra-
dotum ex exalibus Levitarum. De aqua Lustrationis
de manna et aqua contradictionis.

7mo de serpentibus ignitis. cap. 21. De actibus Balam
propheta, et de eius prophetia de christo. cap. 24.

8vo de dividenda terra promissa

9vo. de sacrificiis quotidianis et solemnitatibus.

10. de votis virorum, mulierum et filiorum.

11. de Bello cum Canaanitis, et 42 mansionibus
in deserto. Item de situ terra promissa et divisione
eius. De urbibus Levitarum et refugij. Item ut filii
patrum hereditatis nubant contribulibus suis, ne tribus
misceantur.

Libus Deuteronomij

In isto libro repetit Moyses omnes leges et mandata
Domini in prioribus libris conscripta, et exhortatur
populum ad servanda ea, comminando transgressores
multis poenis, et promittendo multa bona ea servantibus,
et admonet illos, ne ulli alicui propheta fidem ad-
hibeant. Item si ambigunt quid fuerit, ad sacerdotis
iudicium confugiant cap. 17. et quomodo Rex se gerere
debeat ibi. Item prouidit, deum alium prophetam
respectu suam Joan. i. 45. suscitaturum, quem audiant
et ei obediant. cap. 18. Denique moriturus benedicit tribus
Israel, et sepultus est in terra Moab.

Et in his constat tota lex Moysis seu veteris testa-
mentum, quod Deus cum filiis Israel per Moysen
repererat.

N. 17.

13
N. 18.

Hoc Testamentum juxta accuratam chronologiam
S. scripturae in monte Sinai a deo constitutum est
anno mundi 2513. et duravit usque ad mortem christi
nempe ab his annis mundi usque ad annos 4032. quia
christus etiam in vita sua non sustulit, sed adimplevit.
Nunc ad solutionem questionis propius acced-

N. 19.

endo, proximum
Volandum est, Leges mosaicas in se varias ma-
terias continere, nempe leges morales, in decalogo
contentas, leges ceremoniales ad sacerdotes et sacri-
ficia pertinentes, leges judiciales, in judiciis ob-
servandas, prophetias de christo: Historias varias
de creatione mundi, et quidquid auditur usque ad finem
legis. Denique genealogias varias ab adam usque
ad obitum moysi, prout hoc omnia ex supra scriptis
tractibus manifesta sunt.

N. 20.

Leges morales, quae sunt in decalogo sunt in aliis
Loci scripturae inveniuntur, nunquam mutari aut
solvi possunt, quia fundantur in lege naturae, quae
nihil aliud est quam dictamen rationis omnes actiones
probras divinae voluntati conformiter instituendi, ut
deus a suis creaturis debito modo colatur, et ad
finem suum, ad quem creati sunt, assequantur.
Nam si haec lex mutari posset, sequeretur volun-
tatem ipsam divinam mutabilem fore, quod dicere
non tam impium sed et impossibile est, quia ait, deus
non est, cum et ipse dicit: ego dominus et non mutor.

a Malach. 3. 6.

Imò et ipsa ratio hominis tolli debere, quia hanc legem dicitur, et ipsius tota virtus et vis in hoc dicitur consistit, unde quia natura indita est, in omni statu hominis inconcussa manere debet. et licet per peccatum, et peccati concupiscentiam obtenebrata fuerit, adeo ut magis inclinet ad malum quam ad bonum, manet tamen eadem ratio, quia virtutem cognoscendi utrumque semper in se habet, et à propria conscientia testimonium obtinet.

Referuntur autem ad leges morales ea omnia precepta, quæ sub pena damnationis æternæ à deo præcipiuntur.

n. 21.

Leges ceremoniales, quæ modum cultus divini respiciunt, quod spectat, possunt esse toties variæ quoties objectum, cui applicantur, mutatur. aliis ceremoniis obtulit abraham vacam triennem, aliis melchisedech panem et vinum. præcepit quoque Deus in lege Moysi varia sacrificia, et unum quodque sub diversis ceremoniis, prout res ipsa exigebat, quia autem hæc sacrificia tantum figuræ erant sacrificij futuri à christo instituendi, et hoc sacrificium longe ælii offerri debuit quam priora, sequitur, quod leges ceremoniales cum sacrificiis abrogatæ fuerint.

b gen. 15. 9.

c gen. 14. 18.

d heb. 9. 23.

n. 22.

Quoad Leges judiciales, sunt quidem et hæc à deo præceptæ sed conformiter à potiori legi, moysi.

quo si legi nova cogitarentur, utiliores essent legibus civilibus, quia crimina melius punirentur, et bonum promiaretur. non legimus eas abrogatas, imo plures ex illis adhuc in usu esse experientia docet. nam

Hae leges partim se fundant in lege naturae et decalogo, seu ut melius loquar, datae sunt ad ascendendas provocationes huius legis, et pro unaquaque transgressione certae poenae processit, sicut pro idololatriis, arcolis et magis deinde pro blasphemantibus nomen suum, atque violatoribus Sabbati. deinde pro inhonorantibus parentes, pro occisoribus, pro furibus, pro adulteris, incestuosis et Sodomitis atque pro omnibus qui proximo suo aliquod damnum inferunt, ut videre est Exod. 21. et 22. Item Levit. 18. et 19. 20. et alibi, quae poenata omnia adhuc in lege nova judicantur, licet quandoque mitius poeniantur.

Partim se extendunt ad alia praecepta divina, quae adhuc in lege nova observantur et obligant, iudicio quoque subiecto sunt illorum transgressiones, ex quibus clare patet, has leges adhuc observari et in valore esse.

Prophecias quoque omnes tam de Messia et eius operibus et passione, quam de eius Ecclesia et aliorum rebus ad legem novam pertinentibus adhuc in suo robore esse, quia sunt testes infalibiles rerum veritatis. sic ipse Christus veritatem, se esse Messiam testimonium ex prophetis sumpsit, dum ait: et servabimini e. Joann. 5. 39.

N. 23.

Joan. 5. 45.

« Josophus, quia vos putatis in ista vitam eternam
 habere, et ideo sunt, quo testimonium perhibent de me-
 imo, si non amplius valent, quomodo in celo in non
 credentes accusare possent? et tamen christus dicit:
 « Nolite putare, quia ego accusatus sum vos quod
 habetis: ostendi accusat vos, Moyses, in quo vos
 speratis. si enim crederetis Moysi, crederetis for-
 sitan et mihi, de me enim ille scripsit. si autem
 illius scriptis non creditis, quomodo verbis meis
 credetis? » si ergo judaei obligati fuerunt credere
 prophetis Moysi, et hoc post adventum christi,
 sequitur necessario, idem quoque et hodie valere.
 imo plus valere debent post adventum christi
 quam antea, nam predictiones rerum futurarum
 ante existentiam rei predictae sunt adhuc incerta
 et in dubium vocari possunt, an reversa à deo sint
 revelata vel non: re autem predicta existente
 certo fiunt, et res existens predictionem, et pre-
 dictio rem existentem confirmat. ergo ut utrumque
 verum sit, prophetia adhuc suam auctoritatem
 retinere debet.

N. 24.

Historiae S. Scripturae non tantum adhuc sunt
 utiles, sed et maxime necessariae. nam qui fuisse
 possumus, quomodo deus mundum creaverit? quo-
 modo adam suo peccato totum genus humanum
 inquinaverit? quae mirabilia deus omni tempore
 fecerit? quomodo peccata punierit, et bona premi-
 averit? quam mixta omnia disposuerit, et in figuris

prosignaverit, ut exemplis aliorum hominem ad finem suum perducatur, nisi deus moysi hoc omnia revelasset, et hic in scriptis nobis reliquisset?

an frustra deus populo israel praecepit, ut omnia mirabilia, quae in aegypto fecit, narrent filii moysi suis, ut sint quasi signum in manibus illorum et monumentum ante oculos eorum? an non omnis fides et religio evanesceret, nisi historicis firmaretur.

Exod. 13-8.

Ludaeorum scripta sunt, ad S. Paulus? ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus.

Rom. 15. 4.

Idem dicendum de genealogiis in scriptura contentis: nam qui S. Matheus et S. Lucas probare potuerunt, christum ex abraham et David natum fuisse et prophetias de illo impletas fuisse, nisi moyses et ceteri scriptores generationes omnes in scriptis reliquissent? sane qui hoc omnia negat, aut stultus, aut atheus esse debet.

N. 25.

Nunc ad solutionem questionis dico: totam legem moysis adhuc in lege nova suam auctoritatem retinere, moralia ut et modo observentur, cetera aut desentur de lege christi.

N. 26.

De moralibus res certa est, cum enim quidam ad christum dixisset: "Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam aeternam, respondit christus, si vis ad vitam ingredi, serva mandata, et ei omnia praecipita decalogi servanda praecepit.

Matth. 19. 16.

18

N. 27.

~~18~~

K 2. Act. i. 21.

N. 28

De veteris suo modo idem dicendum, ut ex dicto
patet.

Quibus sub veteri lege ordinariè tantum lex
Moysis intelligatur, sunt tamen adhuc multi libri
in sacra scriptura, qui ante Christum scripti sunt
et sub hoc nomine etiam comprehenduntur,
ut sunt libri Josue, Judicum, quatuor Regum,
duo Paralipomenon, duo Esdra, Tobit, Judith,
Esther, Job, psalmodum, proverbiorum, Eclesiasticus
canticorum, Sapientia, Eclesiasticus, Prophetarum
et duo libri Machabæorum, qui omnes, ut ait S.
Petrus, à Sanctis Dei hominibus Spiritu Sancto
inspiratis scripti sunt, et continent in se sicut
lex Moysis, varias materias, nempe leges morales,
ceremoniales, judiciales, prophetias, historias
et genealogias, adeoque de eis idem tenendum
ac de lege Moysis.

Sane qui legem novam in se habent, veritatem
huius assertionis negare non audebit, nam
Jo. Christus ipse dixit Math. 5. 17. « nolite putare,
« quoniam veni solvere legem aut prophetas,
« non veni solvere, sed adimplere. amen dico vobis,
« donec transeat calum et terra, jota unum aut
« quæ unius non poterit à lege, donec omnia
« fiant. » et panam mox adiecit in contrarium
sentientes dicendo: « qui ergo solverit, id est sustulit

unum de mandatis istis minimis, et
 docuerit sic homines, minimus s: id est vilissimus
 et indignus // vocabitur in regno caelorum, qui autem
 fecerit et docuerit sic homines, hic magnus voca-
 bitur in regno caelorum. // loquitur hic christus
 de tota lege antiqua, sicut et
 do Luc. 24. 29. ubi ad discipulos ait: // o stulti, et
 tardi corde ad credendum in omnibus, quae locuti
 sunt prophetae? et v. 44. // necesse est implere omnia
 quae scripta sunt in lege moysi et prophetis et
 psalmis de me. // et

dicit Luc. 16. 29. // habent moysen et prophetas, au-
 diant illos -- si moysen et prophetas non audiunt,
 neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. //
 et ait s. Paulus 2 Tim. 3. 16. // omnis scriptura di-
 vinitus inspirata utilis est ad docendum, ad argu-
 endum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia,
 ut perfectus sit homo dei ad omne opus bonum in-
 struitus. // loquitur hic apostolus de lege veteri,
 neque hic ad timotheum scribens ait: // quia ab in-
 fantia savas litteras nosti, quae te possunt in-
 struere ad salutem operum, per fidem, quae est in
 christo iesu. // nam illo tempore timotheus evangelia
 neque vidit neque legit, ergo loquitur de scriptura veteris
 testamenti. quod autem omnis scriptura veteris
 testamenti divinitus inspirata fuerit, de libris moysi

de psalmis, de prophetis, et etiam libris Salomonis
 res certa est, quia Moyses et David et propheta nihil
 aliud scripserunt, nisi quod à deo ipse, prorephum erat,
 ino et ipse Salomon ex scientia divinitus infusa
 suos libros exaravit. Dubium solum superesse
 potest de libris historicis, sed et ipse S. Paulus i. cor.
 10. 11. ait: "hæc omnia in figuris istis dominibus
 contigisse, scripta autem esse ad correptionem
 nostram" ut scilicet auditu cupis, ponis vel promi
 eorum nos ipsos, qui in hac extrema etate vivimus
 emendare non negligamus, ne pena eorum
 geminetur in nobis, quia major nobilita legis mag
 eum ream facit, qui eam non custodit. ergo ex
 instinctu divino ad eruditionem nostram scripta
 sunt. si autem ex instinctu divino scripta sunt,
 sunt quoque verum verbum divinum, quod nunquam
 erit, sed manet in æternum. hæc omnia ex
 solutione objectionum mox facienda adhuc
 clarius patebunt.

e Rom. 9. 6.

m Luc. 21. 29.

N. 29.

Obmovent adversarij et quidem
 jo dicunt, S. Paulum ex Jeremia clare probare
 vetus testamentum per novum sublatum fuisse,
 ait enim Heb. 8. 7. "nam si illud prius culpa va
 casset, non utiq; secundi locus inquireretur.
 vituperans enim eos dicit: "eue dies venient dicit
 dominus, et consumabo super domum Israel, et
 super domum Juda testamentum novum, non

n Jerem. 31. 31.

secundum testamentum, quod feci patribus eorum
 in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem
 illos de terra aegypti, quoniam ipsi non perman-
 serunt in testamento meo, et ego regei eos dicit
 dominus. // ex quibus verbis apostolus sic concludit:
 dicendo autem novum, veteravit prius. quod
 autem antiquatur, prae interim est.

ad meliorem intelligentiam horum verborum
 in memoriam revocandum, homines ab orbis condito
 sub duplici lege vixisse. primo sub lege naturali,
 quam cum homines non observarent, et videns
 Deus, quod multa malitia esset in terra, et cuncta
 agitatio intenta esset ad malum, sibi filios israel
 in specialem populum elegit, ei quoque de novo legem
 per moysen dedit, ut sic eos in sua obedientia
 et debito cultu conservaret. utraque autem lex
 quia iustificare non poterat, erat solum exemplar
 et umbra, sicut apostolus hic v. s. eam vocat, melioris
 testamenti, quod in melioribus re promissionibus
 iam antea sancitum est; unde adveniente
 figurato, in veteravit est prius testamentum
 et interim sed tantum quoad observationem.
 non autem quoad figuram, quod semper manere
 debet, ut figurato testimonium reddat, quare
 et ipse christus ait Joan. 5. 39. // scrutamini scripturas,
 quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere,
 et illae sunt, quae testimonium perhibent de me. //
 dein apostolus hic non loquitur de toto testamento

o gen. 16. 5.

veteri, sed tantum de sacerdotibus, sacrificiis et
ceremoniis eorum, quod utique inter se nemo negabit
quoad alias materias autem ipse apostolus testatur
legem sublatam non fuisse ut mox videbimus.

N. 30.

2do dicunt: Apostolus galat. 3. 11. ait: "quoniam
autem in lege nemo justificatur quod deum, mani-
festum est, quia iustus ex fide vivit." lex autem
non est ex fide, ergo peccatum est, quia quicumque
ex operibus legis sunt, sub maledictis sunt.

Hoc verba sic distinguo: in lege, id est, per legem
solum sine fide nemo justificatur concedo. in
lege per fidem nego, quia Moyses et prophetae in
lege sic justificati sunt.

Lex quidem non est ex fide, sed fidem perficit
et illam annuntiat. "prius autem sicut apostolus
galat. 3. 23. / "quam venisset fides, sub lege custodi-
ebamus conclusi in eam fidem, quod revelanda
erat. itaque lex pedagogus noster fuit in christo
ut ex fide justificemur. at ubi venit fides, iam
non sumus sub pedagogo. " quia ergo non am-
plius sub pedagogo sumus, an lex vetera destruit
fuit? negat hoc S. Paulus Rom. 7. 12. ubi ait: "legem
ergo destruiemus per fidem? absit, sed legem sta-
tuimus" quia lex docet nos per fidem in christum
salvari. ergo maneat, necesse est.

Dein falsum est, quod edes lex peccatum fuit, quia
ex fide non est. " quid ergo dicemus? ait iterum

S. Paulus Rom. 7. 7. /¹ Lex peccatum est? absit.
 sed peccatum non cognovi nisi per legem: nam
 concupiscentiam nesciebam: nisi lex diceret: non
 concupisces. -- Itaq. Lex quidem sancta, man-
 datum sanctum et iustum et bonum. quod ergo
 bonum est, mihi factum est mors? absit. sed
 peccatum, ut appareat peccatum per bonum, operatum
 est mihi mortem, ut fiat supra modum peccans
 peccatum per mandatum: quatenus per legem
 agnosceris peccatum, idem tamen perpetrat.
 Deniq. si Lex esset peccatum debet esse contra
 fidem, sed ista docet fidem et est pro fide, ergo
 non est contra fidem, quia non est contra christum
 sed pro christo. sed

Instant: S. Paulus ait heb. 8. 7. " si idem pro peccato
 mentem culpa vacasset, non ubiq. secundi loci
 inquireretur, ergo ipse peccatum nominal.

Sed sciendum apostolum hic sub ty culpa non
 intelligere peccatum aut culpam ex peccato con-
 tractam, quia sic Deum ipsum ut legislatorem
 reum diceret, quod causam dedisset ad peccatum,
 sed sub hac culpa intelligit defectum et infir-
 mitatem justificandi peccatorem, sic enim se ipsum
 explicat heb. 7. 18. ubi eadem quasi verba repetit
 dicens: " reprobatio quidem fit procedentis mandati,
 propter infirmitatem eius et inutilitatem, nihil
 enim ad perfectum adduxit lex, et ideo introducta
 est lex melioris spei, per quam proximamus ad Deum. "

24
N. 31.

Ita dicunt: galat. 3. 10. ait Apostolus: "qui-
"cumque ex operibus legis fuerit, sub maledicto fuit
ergo lex est maledicta et maledictionis causa

Sed distinguo: quicumque ex operibus legis
fuerit, sub maledicto fuit, quia lex ipse et ex
operibus suis nos a maledictione Divina liberare
non poterat, quia primum Christus ibi v. 13. nos
redemit de hac maledictione, factus pro nobis

p Colos. 2. 14

"maledictum, et delens, quod adversus nos erat
"chirographum decreti, quod erat contrarium nobis

"et ipsum tulit de medio, affigens eum cruci" con-
cedo: quod lex propterea maledicta sit et maledi-

q galat. 3. 19.

ditionis causa nego: quia primum peccatum
fuit causa huius maledictionis, et lex subin-
travit, ut homines cognoscerent peccatum, et ab
hoc abstergerentur "nam propter transgressionem
"posita est."

N. 32.

Ita dicunt: apostolus ait Rom. 5. 20. "lex in-
"travit, ut abundaret delictum. et v. 13. "peccatum
"non imputabatur, cum lex non esset" ergo lex
peccatum est et ad peccatum inclinatur.

Distinguo: lex intravit, ut abundaret delictum
quia homo per legem cognovit peccatum, et sic
non solum peccator, sed etiam peccator

R Rom. 5. 15.

dictus: quia "ubi non est lex, ibi nec peccatio
et in hoc superabundavit delictum concedo, quod
ideo lex sit peccatum nego. verum est, peccatum

non imputabatur cum lex non esset, quia homo sine lege peccatum non cognovisset, sed propterea lex ad peccatum non inducit, sed prohibet peccatum. unde et christus de suo tempore Joan. 15. 22. dixit: si non venissem et locutus fuisset eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

Ita dicunt: Rom. 8. 21. ait S. Paulus: nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, ergo lex ad nihil valet.

N. 33.

Taleor, iustitia Dei sine lege manifestata est, quia hoc iustitia non provenit a lege, sed a merito christi et fide eius. sed hoc fides non habet firmitatem nisi a lege probata esset, unde apostolus in verbis prioribus statim subiungit: iustificata a lege et prophetis. quia promissio per dabitur et prophetas facta est. unde et Paulus galat. 3. 24. itaq; lex pedagogus noster fuit in christo, ut ex fide iustificemur.

Ita dicunt: christus finis legis est. Rom. 10. 4. ergo post christi adventum non amplius habet locum.

N. 34.

Distinguo: christus finis legis est, quia lex ad illum tendit, et radicem concedo. quia illam destruit nego. est enim finis consumens et destruens ut ignis in lignis: et est finis adimplens, et rem imperfectam ad perfectionem reducens, et sic est christus finis legis, ut ipse ait Math. 5. 17. non veni solvere legem, sed adimplere.

Et hæc sunt ipsissimæ rationes, quas olim Waldenses Catholicis obmoverunt, quos non pauci Christiani adhuc sequuntur, unde et in scholis quasi Regula habetur, quod exceptis moralibus quoddam in lege veteri sint mortua, quoddam mortifera, unde statim concluditur, quod tota lex vetus sit abrogata, quæ opinio vel sententia non nisi in imaginatione aut auditu falso fundatur.

Jam supra N. 19. ostendi, tam legem Mosaicam quam ceteros libros veteris Testamenti in se varias continere materias, nimirum leges morales, ceremoniales, et judiciales. Item historias varias, prophetias et genealogias, quæ ex his est mortua aut mortifera? si leges ceremoniales excipis, ceteræ materias omnes à novo Testamento ipso firmantur, dum in illo tam Christus in Evangelio tum apostoli in suis Epistolis passim ad roborandam suam doctrinam istos libros citant, et ab Ecclesiæ et sanctis Patribus omni tempore ut verum verbum Dei agniti sunt. cui ergo major fides adhibenda Christo, Ecclesiæ et SS. Patribus aut malitiosis hæreticis, qui tantum pro cubitu absq. ratione et fundamento omnia fusoq. deq. vertere in mare habent?

N. 36.

Imò si de legibus ceremonialibus ipse secundum æquitatem loqui volumus longè aliter et de ipse

lenticendum, quam ut vulgo creditur.

Quod deus ab orbe condito à suis creaturis in signum protestationum sui, supremi dominij in omnes res creatas, in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis, et pro peccatis quoddam sacrificia poposcerit, testantur Cain et Abel, Noe, Abraham et ceteri patriarchæ in lege naturali.

Alia adhuc sacrificia deus in lege Moysi populo Israel præcipit, inter quæ tamen præcipua erant sacrificium holocaustorum in signum supremi dominij divini: Sacrificium expiationis pro peccatis, et sacrificium pacificorum in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis vel novis acquirendis, quæ omnia sub certis ceremoniis offerre debebant. et in his potissimum consistebat illorum religio et cultus divinus.

Nemini autem licebat hoc sacrificia offerre aut alia officia cultum hunc largientia exercere, nisi solis sacerdotibus et levitis, quos ex tribu Levi sibi deus elegerat, et hoc omnia tantum figura erant melioris sacrificij et sacerdotij. nam cum deus statim post peccatum ad quemdam miserum promiserat, qui et serpenti equit contrariis, et pro peccato satisfaciatis, hoc autem sacrificia veteris legis prostrare non poterant, ideo necesse fuit ut alius sacerdos et sacrificium exurgat, ex cuius oblatione iustitiam divinam satis fiat, quod per noxam

5 Rom. 5. 10.

Christi completum est se ipsum offerendo deoblati
in holocaustum et hostiam pro peccato, et sic
cum antea inimici essemus, reconciliati sumus
Ideo per mortem filij eius.

Et quia Christus hic tam sacerdos quam sacrificium
ipsum est, sustulit per hanc actionem tam sacerdo-
tium quam sacrificium veteris legis, quia ad nihil
amplius utilia erant.

N. 37.

Hic advertas velim, quod dum apostolus Heb. 7.
12. ait: «translato enim sacerdotio, necesse est,
ut et legis translatio fiat» illam non intelligit
totam legem, sed tantum legem ceremonialem
de qua hic solummodo sermo est, quia aliam Christum
sustulit etiam legem moralem, quod nemo sa-
tebitur. Deinde apostolus hic non dicit,
Christum sustulisse sacerdotium et legem, sed tantum
translulisse, quod idem est, ac illa mutasse tan-
tum; certum est enim etiam in nova lege Christi
sacerdotium et legem ceremonialem reservasse
non ut antea erant, sed mutata, quia non erat

7 Heb. 7. 11.

sacerdos secundum ordinem aaron, sed secundum
ordinem Melchisedech, quia ergo ordo mutatus
fuit et sacrificium, etiam sacerdotium et lex
ceremonialis mutari debuit.

N. 38

Hic quoque bene notandum sacrificium Christi
duplici modo considerari debere, uno modo, quo
testamentum vetus in hoc puncto sustulit, et novum
instituit, et alio, quo est sacerdos secundum ordinem

Melchisedech. priori modo dum testamentum
 novum instituit, non debuit, ubi enim testa-
 mentum est, mors necesse est, intercedat testato-
 ris, testamentum enim in mortuis confirmatum
 est: alioquin nondum valet, dum vivit, qui
 testatus est. et ideo novi testamenti mediator
 est, ut morte intercedente in redemptionem
 eorum peccatorum, qui erant sub prior
 testamento, redemptionem acciperent, qui
 vocati sunt deus hereditatis.

Ad hunc mortem se ipsum obtulit, nam in - x Heb. 10. 5.
 quod ens in mundum dicit: hostiam et ob-
 lationem noluisti, corpus autem parabile
 quodasti mihi: holocausta pro peccato non
 tibi placuerunt, tunc dixit: eue venio, in
 capite libri jeremiam est de me, ut faciam deus
 voluntatem tuam. et dicendo: eue venio, ut
 faciam deus voluntatem tuam, auferet primum
 testamentum, ut sequens stabeat. y psal. 39. 7.

Christus etiam auferendo prius testamentum N. 39.
 observabat omnia, quae in illo praecipita erant.
 in priori tabernaculo semper intraibant sacer- 2 Heb. 9. 6.
 dotes sacrificiorum officia consumantes, in
 secundo autem semel in anno solus pontifex
 non sine sanguine, quem offert, pro sua et populi
 ignorantiis: -- sic et christus apostolus pontifex
 futurorum honorem, per amplius et perfectius
 tabernaculum non manu factum, id est, non huius
 creationis, neque per sanguinem hircorum, aut

aa heb. 13. 11.

« vitulorum, sed per propriam sanguinem in
 « Hovul semel in Sancta olva redemptione
 « inventa.»

Item^{aa} quorum animalium inferbatur
 « Sanguis pro peccato in Sancta per pontificem,
 « Rotum corpora cremabantur extra castra.
 « Sic et Jesus ut sanctificaret per suum san-
 « guinem populum, extra portam passus est.»
 ex quibus satis claret, sacrificia pro dicitur fuisse
 figuram sacrificij christi in cruce.

N. 40.

Secundo modo christus non est tantum Me-
 diator novi testamenti, sed est etiam Sacerdos
 in eternum secundum ordinem Melchisedech.
 sic enim Deus hoc sacerdotium nobis revelavit
 per Davidem psal. 109. 4. ubi ait: « Jiravit dominus
 « et non paritabit eum, Tu es sacerdos in eternum
 « secundum ordinem melchisedech.»

bb heb. 8. 3.

7 Melchisedech

Jam christus est sacerdos in eternum secun-
 dum ordinem Melchisedech, consequenter ide-
 « debet habere aliquid, quod offerat, omnis enim
 « Pontifex ad offerendum munera et hostias con-
 « stituitur.» hoc sacrificium autem, quod
 christus secundum ordinem offerre debet, non
 potest esse sacrificium crucis, quia nullibi
 legimus, Melchisedech se ipsum in cruce obtulisse
 quid ergo est, cum tamen a similitudo filio dei
 « maneat Sacerdos in perpetuum» eue! Scriptura
 ait: « ad vero Melchisedech Rex Salem: abraham

cc heb. 7. 3.

dd gen. 14. 18.

à eode reveertenti obviam factus? proferens
 panem et vinum, erat enim Sacerdos Dei
 Melchisedech, benedixit ei ergo Melchisedech
 obtulit panem et vinum in sacrificium, quia
 scriptura causam addit: erat enim Sacerdos
 Dei altissimi, et Sacerdotis solus est sacri-
 ficium offerre: ergo habemus sacrificium
 Melchisedech. nec tenet, quod hii heretici
 falso oblatant. Dicentes: Melchisedech
 panem et vinum tantum protulisse ad reso-
 celandum abraham et servos eius, sed ad
 quid scriptura quae habebat addere, quod hoc
 fecisset, quia erat Sacerdos Dei altissimi?
 hoc scriptum est quivis prostrare potuisset.
 dein abraham omnibus rebus suis provigis
 erat, reduxit enim vinctis Regibus omnem sub-
 stantiam, et cum ei Rex Sodomorum, qui ei
 auxilio fuit, ab illo de praeda nihil petisset
 nisi animas, omnia, quae ipsius erant, retribuit.
 denique abraham ipsi Melchisedech ex omnibus
 decimas dedit, ad quid ergo isto pane et vino
 opus habuisset? aut heretici aliud sacrificium
 ostendant, per quod christus sit Sacerdos secun-
 dum ordinem Melchisedech, ut scriptura imple-
 atur? quod quia facere non valent, manet prius
 sacrificium.

christus ergo ut se monstraret esse sacerdotalem
 secundum ordinem Melchisedech, in qua nocte ec i. cor. ii. 29.
 tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit,

// et dixit: accipite et manducate: hoc est corpus
 // meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in
 // meam commemorationem. Similiter et calicem
 // postquam conavit dicens: hic calix novum
 // testamentum est in meo sanguine: hoc facite
 // quotiescumque bibetis in meam commemorationem.

N. 41.

§§ Luc. 22. 20.

Hoc verba sunt, et tantum questio est, an hoc
 panis et vini benedictio fuerit verum
 sacrificium nec ne? Christus ait: hoc est corpus
 meum, quod pro vobis tradetur. // hic est calix
 novum testamentum in sanguine meo, qui pro
 vobis fundetur: ergo erat idem corpus, quod
 in cruce traditum est: idem sanguis, qui in
 cruce fusus est: jam si traditio corporis et
 fusio sanguinis in cruce sacrificium fuit,
 ut nemo negat, ergo et ista traditio sacri-
 ficium fuit, quia Christus utroque suum corpus
 et sanguinem Deo danti gratias agens in re-
 misionem peccatorum obtulit, dum ait: pro
 vobis tradetur et fundetur.

§§ Heb. 9. 15.

Item questio est: // quod Christus morte inter-
 cedente novi testamenti mediator sit, eundem
 effectum tribuit Christus huic actioni dicens:
 // hic est calix novum testamentum in sanguine
 // meo // id est, quo sancitur et confirmatur novum
 foedus inter Deum et homines: ergo idem debet esse
 sacrificium. in cruce ergo hoc sacrificium testa-
 mentum nuncupatum erat, et in cruce con-
firmatum aut firmatum.

item quod hoc idem corpus et sanguis christi in
 cruce sit, quæ declarat apostolus, ^{KK} dum ait: ^{KK} I. cor. ii. 27.
 itaque quicumque manducaverint panem hunc, vel ^{KK} quod in cena tra-
 biberint calicem domini indigne, reus erit corporis ^{KK} dicit,
 et sanguinis domini, qui enim manducal et bibit
 indigne, iudicium sibi manducal et bibit, non
 dijudicans corpus domini. // jam si hic panis et
 calix non esset corpus et sanguis christi, non esset
 talis indignus reus corporis et sanguinis christi.
 Sed tantum panis et vini. Reus autem est, ait,
 quia non discernit corpus domini ab alio quovis
 cibo, qui in omni statu sine peccato sumi potest: ergo
 reus professus adesse debet corpus et sanguis christi.
 Sed obijciunt: apostolus ait: // sanctificati sumus // ^{N. 42.}
 per oblationem corporis Jesu christi semel -- hic ^{II} Heb. 10. 10.
 enim unam pro peccatis offerens hostiam in sem-
 pitemum sedet in dextera dei // ergo unum tan-
 tum sacrificium instituit et non duo.
 Respondes verum esse, quod christus tantum
 unum sacrificium instituit, sed illud diverso
 modo, nimirum in cruce modo cruento, et in cena
 modo incruento. unum est in se, quia christus
 tam in cena quam in cruce idem corpus et eundem
 sanguinem in se habet in remissionem pec-
 catorum obtulit. Diversum autem, quia quod in
 cruce obtulit, aeternum semper representat, unde
 et apostolus ait: // quotiescumque enim manducabitis ^{KK} I. cor. ii. 26.
 panem hunc, et calicem bibetis, mortem domini

pe Luc. 22. 19.

m m Heb. 7. 24.

et annuntiabitur donec veniat, quia fuit in cruce
 tradidit corpus et fudit sanguinem suum, ita et hic
 utrumque de novo tradit, et quidem multo meliori
 et conjunctioni modo, dum suum corpus in cibum et
 sanguinem in potum nobis tribuit. sacrificium
 ergo cense est continua viva representatio sacri-
 ficij crucis, unde et ipse apostolus sic ^{ee} precepit, ut
 ad reverentiam mortis sue memoriam hoc sacrificium
 celebrent, hoc facile in meam commemorationem.
 Ratio huius institutionis est, quia ^{m m} christus manens
 in clarum sempiternum habet sacerdotium, et
 sic etiam semper manens sacrificium, quod de sacri-
 ficio crucis dici non potest, de quo tantum merito
 non autem sacrificium manet, unde et salvare
 in perpetuum potest, accedentes, pro semetipsum
 ad deum, semper vivens ad interpellandum, pro nobis
 et quomodo hoc melius facere poterit, nisi dum
 sacrificium suum eruentum viva representatione
 suo datus semper offert?

Est et adhuc alia ratio: christus hoc sacrificium
 instituit in sui commemorationem: ut ergo tanti
 beneficii iugis in nobis maneret memoria, corpus
 suum in cibum, et sanguinem suum in potum sub
 specie panis et vini sumendum nobis reliquit, ut
 signis redemptionis nostrae semper ante oculos habeamus.

N. 49.

m m Levit. j. 17.

Comprehendit quoque hoc sacrificium in se om-
 nia sacrificia veteris legis N. 36. notata. est enim
 holocaustum ⁿⁿ seu oblatio fragrantissimi odoris domino

qua Deus ut Supremus Dominus calitur, et ideo
 vocatur sacrificium Cabreniticum. et quod ac-
 ceptus deo esse potest, quam dum suus filius di-
 lectissimus in nomine vobis mundum ipsum tanquam
 patrem et deum suum agnoscat, revelat, et adorat
 et se ipsum illi in sacrificium offert. De in

an non et christus pro peccatis nostris mortuus est 00 i. Act. 9. 18.

christus pro injustis, ut nos offerret deo, et reconcili- pp coloss. 1. 20.

aret omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis
 eius, sive quod in terris, sive quod in caelis sunt. an

non sic ipse est procurator pro peccatis nostris. 99 i. Joann. 2. 2.

Denique et ipse est hostia pacificorum seu pro RR Levit. 7. 11. 12.

gratiarum actione: an non ipse est, qui per passionem
 suam omnes gratias promeruit. an non et ipse est

qui dicit: amen amen dico vobis, si quid petieritis
 patrem in nomine meo, dabit vobis.

Cum igitur christus hae tria sacrificia unica
 hostia in cruce adimpleverit, et quodvis per sacri-
 ficium missae modo incremento renovet, et re-
 presentet: merito ista mortua et mortifera facta
 sunt, mortua, quia per sacrificium christi abrogata
 et figura per figuratum sublata sunt: mortifera
 autem, quia si adhuc subsisterent, sanguis vi-
 tularum et riscorum in funum dedecus sanguini
 christi ad calus ponerentur, qui tamen solus est,
 in quo redemptionem totus mundus acquirit.

Et si autem haec sacrificia abrogata sint,
 propterea tamen non tota lex ceremonialis sublata

N. 44.

N. 45.

fuit. Lex hoc ceremonialis adhuc, plura sub se
 continet sacrificia, quod non redemptionem sed
 immediatè cultum divinum respiciunt, quo christus
 non sustulit, sed et approbavit, et adhuc in Ecclesia
 observantur, licet sub alio ritu. qualia sunt,
 1mo Incensum, quod mane et vespere in aetari
 Thymianitis adorari debuit Exod. 30. 7. et Thurisibula
 ad offerenda Libamina. Exod. 25. 29.

Errat ergo Ecclesia dum idem incensum offert
 Deo in signum protestationis sui divinitatis?
 aut erravit christus dum ihesus ex eodem motivo
 à magis accepit? ⁵⁵ aut dum pater est à Maria fili
 unguento pedes inungi? ⁷⁷ non, sed dixit: "sinite
 illam, ut in diem sepulchri mei servet illud."

2do Exod. 27. 20. prociptur Lucerna, ut ardeat
 semper in Tabernaculo Testimonij: lux huius erat
 figura christi: "erat lux vera (ait S. Joannes c. i. g. i.)
 quae illuminat omnem hominem venientem in
 hunc mundum." errat ergo Ecclesia dum juxta
 lucem omnes adoret, veram lucem in domo dei
 presentem esse, ut adoretur?

3tio Judaei varia sacrificia laudis habebant,
 in quibus imitatur eos Ecclesia, an propterea
 errat? ~~Ecclesiastica~~ non, ait S. Paulus Ephe. 5. 19.
 "Loquentes vobismet ipsis in psalmis et hymnis, et
 canticis spiritualibus, cantantes et psallentes
 & in cordibus vestris Domino, gratias agentes semper
 & pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu christi
 & Deo et Patri."

55 Math. 2. 11

77 Joan. 12. 3.

4to. ut colera ^{verbo} expediam, Iudaei etiam sacri-
 ficia spontanea, et oblationes quasdam in templis
 ex precepto faciendas habebant Levit. 7. 16. an forte
 et illas Christus sustulit? contrarium video
 Luc. 21. 3. ubi viduam pauperem, quo tantum
 ara duo minuta in gazophylacium misit, lauda-
 vit dicens: *vere dico vobis, quia vidua hoc pauper
 plus quam omnes misit.* et cum discipulos
 numerantes audisset Matth. 23. 8. quod mulier
 galabastum unguenti effudit super equitatus,
 dixit: *quid molesti estis huic mulieri? quae enim
 bonum operata est in me. nam semper pauperes
 habetis vobiscum, me autem non semper habetis?*
 Sto. Deus in veteri lege prohibuit certas ceremonias
 pro ordinatione sacerdotum, et prosequi ut funus
 sacerdos oleo sancto ungetur in capite Levit. 8. 12.
 et colari sacerdotes in manibus Exod. 28. 41. prohibuit
 quoque vestes prociuas, quibus induti sacrificia offerre
 debebant, erravit Ecclesia, dum horum ritus servavit
 et ad normam novi sacrificij applicavit. verum
 est de horum rituum nihil legitur in Evangelio, legitur
 tamen Luc. 4. 18. quod Christus unctus fuerit spiritu
 sancto, nam prolegens Iudaeis idem Isaias 61. 1. *spiritus
 Domini super me, propter quod unxit me Evangelizare
 pauperibus* ipse dixit: *quia hodie impleta est scriptura
 hoc in auribus vestris.* sic et quod solos suos tra-
 endo spiritum sanctum Joan. 20. 22. in sacerdotes con-
 secrauit, adeoque horum signo externo opus non habuit.

uu Levit. 8. 12.

Ecclesi 45. 18.

Quia autem hæc unctio largitionem spiritus sancti,
 et consecrationem ad cælestium officium designat, u
 4. Julii: ait S. Scriptura i. Reg. 10. 1. Samuel lenticulas
 et olei, et effudit super caput Saulis, et deosulatus est
 eum et ait: ecce unxit te dominus super hereditatem
 tuam in dirigens cur Ecclesia hunc ritum non con-
 servet? et quis fuit an Apostoli ipsi hac unctione
 in consecratione sacerdotum usi fuerint, licet scrip-
 tura nihil referat? quod multos reges oleo unxerint
 et sanaverint, testatur S. Chrysostomus c. 6. 13. ubi nusquam
 legamus, Christum eis hanc unctionem præcipere.
 imò S. Paulus 2. cor. 1. 21. sic de se loquitur: qui
 autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui
 unxit nos deus, qui et signavit nos, et dedit pignus
 spiritus in cordibus nostris, jam sive quodolus hinc
 sua de interna unctione tantum, sive etiam de ex-
 terna loquatur, parum interest, quia externa semper
 est signum interius, et sic legi nova non contraria.

Dein quare retinetur unctio Regum, quæ nulla
 lege in novo testamento præcepta est? ego nullam
 aliam invenio causam, quam quia Rex per hanc
 unctionem consecratur ad officium Regum, cuius ergo

quæ in sacrificio non retineatur unctio sacerdotalis, cuius officium
 missæ adhibendis multo majus est? idem de vestibus quæ
 dici debet, nam quia Ex his igitur manifestum fit, quod lex ceremonialis
 sacerdos personam non ex toto, sed tantum quoad sacrificia præcipua
 casti agit, etiam et quasdam ceremonias abrogata fuerit.
 vestibus, quæ eum
 respectu personæ, utatur
 necesse est.

ut ergo omnia praedicta in unum contrahamus,
dicendum, quod, quia lex est nomen genericum,
quod sub se varia praecpta continet sicut et lex
naturalis, nimirum praecpta moralia, judicialia,
ceremonialia ad cultum divinum specialiter
pertinentia: item prophetias, historias et gene-
alogias, et haec omnia, ad docendum, ad argu-
endum, ad corripiendum, ad erudendum in
justitia, ut perfectus filius hominis ad omne opus
bonum instructus, omnia haec praecpta suam
auctoritatem ad se retinere, non ut obligent
hominem ad ea quae complenda exceptis mora-
libus, sed ut in ad eruditionem suam utatur,
et per figuras veritatem Evangelij agnoscat, si-
modo quae ad sacrificium novae legis pertinent,
excipias, quia hoc solum est, à quo cetera omnia
sua merita accipient. Sed

Quaerens: cur Deus legem Moysi et in ea sacri-
ficia instituerit, cum tamen neminem justificare
pobuerit?

R. hoc ut melius intelligas, sciendum, quod lex
quam sacrificia diversos fines habeat Deus
et creator et conservator hominis est dominus
solus illius, et homo servus eius. servus ex natura
sua tenetur domino suo in omnibus obedire, et
illum ut dominum suum venerari, ut autem ei
obedire possit, necesse est, ut à domino suo praecpta
habeat, nam sine his ei obedire non potest.

Similiter ut eum colat, prout deus, scire debet
 quo cultu coli velit, nam quia deum non videt
 nec comprehendere potest, refuit qui eum venerari
 debeat, nisi et ipse illi hoc revelet. exemplum
 habemus in primo homine. vix enim adam creatus erat,
 deus statim, ut illum in sua obedientia conservaret,
 ei precepit, ne comedit de fructu ligni scientis
 boni et mali et quidem sub pena mortis. post
 peccatum et alia precepta adjecit ut equite primo
 offendi. nec dubium est, quod ei quoque precepit,
 ut ei primitias panis de frugibus terrae quam de peco-
 ribus in sacrificium offerat, alias abel hoc ob-
 servans a deo non fuisse laudatus, Cain vero
 hoc non observans reprobatus. ex quibus colligitur
 finem legis esse servitium dei, sacrificij vero illius
 cultus.

Item dicendum est de lege Moysis, in qua
 deus priora mandata tantum renovavit, et
 Moysi, ut in volumine scribat, precepit, ut
 hominibus semper prolegi possent, ne ex eorum
 memoria exundant, atque alia adhuc addidit
 pro conservatione munditiae corporalis, ex
 quarum observatione recordentur, quam mundum
 debeant esse in corde, et sic a peccato absterne-
 antur.

N. 48.

Verum est, quod utraque lex et sacrificia homi-
 nem in conscientia justificare non potuerunt,

xx Eph. 2. 3.

quia hic defectus non se tenet ex parte legum
 et sacrificiorum, sed ex peccato originali, pro-
 xxi
 vent, ut cuius, nos omnes natura nascimur filij
 ire dei, que ira non tollitur nisi sanguine
 christi, nam si adam non peccasset, nulla re-
 demptione opus fuisset, sed omnes per solam ob-
 servationem legis justii permanissemus, in-
 eim quia ceteri homines, huius peccati non
 ex propria voluntate rei sunt, sed in eos tantum
 per propagationem ~~causa~~ transfunditur, miseri-
 cors deus, qui neminem vult perire, illis alio
 remedio providit, mittendo filium in hunc
 mundum, ut in carne assumpta per passionem
 vicariam pro hac culpa satis faceret, et per eum
 omnes iustificarentur.

Hoc iustificatio neminem ullo tempore latere
 voluit, quia statim post peccatum ad deum ire
 promisit, semen mulieris conteriturum caput
 serpentis causa huius peccati. ino abrahâ etiam
 nodum, quo hoc fieri debeat, revelavit, dicens
 Gen. 22. iussit, habere filium suum unigenitum
 et illum in holocaustum offerre in eodem monte
 in quo postea christus crucifixus fuit. in
 lege Moysi Exod. 13. 2. precepit: "sanctifica michi
 omne primogenitum, quod quod vulvam in-
 filijs Israel tam de hominibus, quam de fumentis,"
 Exod. 34. 20. "primogenitum filiorum tuorum"

quis est primo-
genitus omnis
creaturae? coloss. 1.
15.

N. 49.

«redimes.» quos, cur deus tantum primogenito
sibi in sacrificium offerre iussit, et non alios filios
qui etiam dei sunt: an forte primogeniti hi non
sunt figura christi, et sic ait Eclesiasticus cap. 36.
14. «et israel, quem coequasti primogenito tuo,
ergo et eorum oblatio est figura sacrificii christi.
Nec obest, quod deus etiam hic iussit primo-
genita animalium et fructuum sibi offerre, quia
et apostolus Heb. 9. 10. ait: «hoc tantum usque ad
tempus correctionis cognoscita erant, et tamen
figura sacrificii christi erant: sunt enim san-
guis Leviticorum et Isaacorum et cinis vitulae
«aspersus inquinatos sanctificabat ad emun-
«dationem carnis, sic sanguis christi emundat
«conscientiam nostram ab operibus mortuis ad
«sacrificandum deo viventi.» ibi. et sicut in lege
veteri «omnia in sanguine secundum legem mun-
«dabantur, sic christus per proprium sanguinem
«introducit semel in sancta aeterna redemptione
«inventam.» ibi.

yy gen. 49. 10.

22 deut. 18. 18.

Sciebant ergo omnes homines deum despic-
nissimum, qui eos a peccato redimeret in lege
natura hoc clare Jacob benedicens iudeo vali-
cinatus est, dicens: «non auferetur seipsum
«de iuda, et dux de femore eius, donec veniat
«qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium,
et eras in lege scripta:» prophetam suscitabo
«eis de medio fratrum suorum similem tui, et

ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad
eos, omnia quae praecepero illi. Reges quoque sunt
illi duo discipuli in Emmaus euntes, qui Luc. 24. 21.
ad Jesum dicebant: nos sperabamus, quia ipse
esset redempturus Israel, et Judaei omnes usque
in hodiernum diem.

Lex igitur tam Lex naturae et Moysis à pec-
cato liberare non potuerunt, tamen non sunt
inutilia, sed bona et sancta. nam in eo retine-
ant homines in debita obedientia et cultu divino.

Deo abstergebant eos ab ulterioribus peccatis,
ubi enim non est lex, nec est provocationis.

a Rom. 4. 15.

Deo promisit Deus observantibus praecepta multa
bona. Sicut quia ego Dominus Deus tuus ipse est
Deus fortis et fidelis custodiens pactum et
misericordiam diligentibus se, et his qui custodi-
unt praecepta eius in mille generationes.

b Dent. 7. 9.

Deo potuerunt etiam per observationem horum
praeceptorum cum fide in Messiam promoveri

justitiam internam et vitam eternam. et dedi-
cis praecepta mea, ait Deus, et iudicia mea offen-

c Levit. 18. 5.

* Ezech. 20. 11.

Rom. 10. 5.

di eis, quae faciens homo vivet in eis. in super et
sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me

et inter eos, et fierent, quia ego Dominus sancti-

ficans eos. hinc enim fides in Messiam veterum

est eadem fides, quae nos in lege nova justificat

consequenter est et eiusdem meriti, alias patriarchae

etiam iusti tam in lege naturae quam Moysis nunquam
quam justificari prohibent.